

“Sarı Mercedes” Filminin Önem Arayışı Kuramı Açısından İncelenmesi

Analysis of “Mercedes mon Amour” Movie According to Significance Quest Theory

Ekrem Sedat Şahin¹

¹Aksaray Üniversitesi, Aksaray, Türkiye

ÖZ

Bu araştırmanın amacı Önem Arayışı Kuramı ve kuramın kavramlarını film analizi yöntemi ile incelemek ve somutlaştırmaktır. Önem arayışı, insana özgü bir motivasyon olup; iyi ya da kötü eylemlerin, utanç veya kıvancın kaynağı olabilir. Bireyi önem arayışına yönelten faktörlerin başında kişinin kendisinin veya grubunun dışlanması, aşağılanması sonucunda kişisel ya da kolektif önem kaybı yaşanması bulunur. Yaşanan önem kaybının dışında karşılaşılan herhangi bir önem kaybı tehdidi de bireyi önem arayışına sevk eder. Bireyin karşısına çıkan önem kazanma fırsatları da onu önem arayışı için güdüler. Bu çalışmada Tunç Okan'ın yönetmenliğini yaptığı Sarı Mercedes filmi önem arayışına ilişkin farklı kavramlar açısından analiz edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Sarı Mercedes filminin bazı sahneleri belirlenerek, bu sahnelerdeki olaylar üzerinden önem arayışı, önem kaybı, önem kaybı tehdidi, önem kazanma fırsatı, bireysel önem kaybı ve kolektif önem kaybı kavramları incelenerek somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Önem arayışı, önem kaybı, önem kaybı tehdidi, önem kazanma fırsatı, Film analizi

ABSTRACT

The aim of this study is to analyse and embody Significance Quest Theory and notions of it. Significance quest is a human-specific motivation and can be the cause of good or misdeeds, shame or pride. The primary factor driving one to quest for significance is personal or collective significance loss as a result of exclusion or humiliation of self or one's group. Any threat of significance loss apart from the suffered significance loss is also drive one to quest for significance. Opportunities for gaining significance also motivate one to quest for significance. “Mercedes mon Amour” movie directed by Tunç Okan was analysed in terms of different notions of the significance quest. The document analysis method of qualitative research designs was adopted within this study. Notions of significance quest, significance loss, threat of significance loss, opportunity for significance gain, personal and collective significance loss were tried to be embodied by analysing some specified scenes of the movie based on the incidents of them.

Keywords: Quest for significance, significance loss, threat of significance loss, opportunity for significance gain, movie analysis.

Giriş

Önem arayışı veya kişisel önem arayışı, psikoloji biliminde bireyin davranışlarını etkileyen bir güdü olarak tanımlanır. Önem arayışı; bireyin diğer insanların gözünde ve kendi gözünde önemli olma ve saygı duyulma isteğidir (Kruglanski ve ark. 2009, Kruglanski ve Orehek 2011, Kruglanski ve Bertelsen 2020). Önem ihtiyacı, yeterlilik, ilişki, ait olma ve benzeri gibi gereksinimleri kapsayan, önde gelen bir sosyal güdü olarak ifade edilir. Önem duygusu, bireyin başkaları veya ait olduğu grubun üyeleri tarafından nasıl değerlendirildiğine ilişkin algısıyla belirlenir (Kruglanski ve ark. 2022). İnsanların kendilerini başkalarının gözünde önemli, değerli ve saygın hissetmeye ilişkin temel bir gereksinimi vardır (Kruglanski ve ark. 2014). Önem arayışı, bireyin

kültürünün “elde etmeye değer” verdiği şeye, yetkinliğe sahip olma, kişinin kendisinin ve diğerlerinin takdir ettiği sonuçlara ulaşma çabasını ifade eder (Kruglanski ve ark. 2013). Burada, toplumsal ve kültürel olarak itibar, yeterlilik, başarı ve etkinin nasıl betimlendiği önemlidir (Crocker ve Wolfe 2001, Sedikides ve ark. 2003). Toplumun ve kültürün değerli ve önemli gördüğü konumu, statüyü, olanakları, mal ve mülkü elde ederek kendinin gözünde ve çevresindeki değerli insanların gözünde önemli olarak algılanmak için bireyin verdiği mücadele önem arayışı olarak ifade edilebilir.

Bireyin önem duygusu, Rousseau'nun ifade ettiği gibi, kişinin referans grubunun üyelerinin gözünde kendini sevmesini (amour propre) sağlar (Kruglanski ve ark. 2013). Rousseau, insanın kendine yönelik iki farklı “aşk” beslediğini belirtir. Bunlardan

ilki “amour de soi” şeklinde ifade edilir (Dent ve O’Hagan 1999). Rousseau amour de soi’yi kendi kendini koruma arzusu ve öndüşünsel (pre-reflektive) benlik kavramına atıfta bulunmak için kullanır. Amour de soi, benliğin doğa durumunda doğuştan sahip olunan bir mülkiyet ve ahlak ile erdemin kökenlerinin bulunduğu yapıdır (Chazan 1993). Rousseau, hiçbir karşılaştırma yapmayan bir tür öz-sevgi olan amour de soi’yi, bireyin başkalarına göre konumuyla ve özellikle kişinin diğerlerinin gözündeki konumuyla ilgilenen öz-sevgi olan amour propre’den ayırt eder (Kolodny 2010). Amour propre, sadece toplumda doğan yapay ve göreceli bir duygudur. Amour propre, kişiyi herkesten daha fazla kendine önem vermeye yönelten, insanların kendilerine ve başkalarına yönelik gerçekleştirdikleri tüm incinmelere ilham veren ve gerçek onur kaynağı olan bir duygudur. Rousseau amour proprenin gelişir gelişmez daima çocuğun oyunlarında olduğunu belirtir. Çocuk asla başkalarını kendisine dönmeden ve kendini onlarla karşılaştırmadan gözlemler (Chazan 1993). Bu bağlamda bilişsel açıdan sağlıklı olan her bireyin içinde bulunduğu çevreyi ölçüt alarak kendisine bir önem algısı oluşturduğu söylenebilir. Algılanan önem hissi bireyin önem arayışı sürecinin belirleyicisi olabilir. Bu süreç Önem Arayışı Kuramı (ÖAK) ile açıklanmıştır.

Önem Arayışı Kuramı (ÖAK)

Önem Arayışı Kuramı’na göre insanlar, önemden yoksun bırakıldıklarında, önem duygusunu elde etmeye yol açan davranışları eylemleri gerçekleştirmek için güdülenirler (Schumpe ve ark. 2018). Kuram, önem arayışının bireysel düzeyde, önceden tanımlanmış nedenleri arasında ortak bir çekirdek bulunduğunu ifade eder. Bu çekirdekte; grup liderine bağlılık, grup baskısı, sonucun çekiciliği, dini ödüller (örneğin cennete gitme), kişisel kayıp, aşağılanma, intikam, onur, sosyal statü elde etme ya da varolan statüyü koruma, parasal getiriler ve hatta feminizm bulunabilir (Bloom 2003, Webber ve ark.2017). Önem arayışının tetiklenmesi bir kahramanlığın gerçekleştirilmesi gibi görülen, tanınma fırsatı veya hayranlık ve takdir edici tutumları olan izleyici ya da izleyicilerin varlığıyla da gerçekleşir (Kruglanski ve ark. 2022). Özetle kişinin kendisinin veya grubunun aşağılanması gibi olumsuz, can yakıcı deneyimleri, içinde bulunduğu grubun baskısı ya da grup liderinin gözüne girme çabası, önem kazanacağı bir fırsatın ortaya çıkması ve seyirci veya seyircilerin varlığı önem arayışının aktivasyonunu sağlayabilir.

Önem arayışına ilişkin iki ayrı motivasyonun olduğu belirtilir. Bunlar; bireyin kendi grubunun aşağılandığı ve/veya grubuna saygı duyulmadığı algısına ilişkin kolektif önem arayışı ve bireyin kişisel deneyimleriyle temellenen bireysel önem arayışıdır (Jasko ve ark. 2019). Bireyin önem arayışını, başına gelen olumsuz yaşantıları da tetikleyebilir. Daha önce bireye verilen zarar onu güçsüz kılar. Kişinin saygınlık, değerlilik hissini ve buna bağlı olarak da kişisel önem hissini düşürür (Webber ve ark. 2017). Birey önem algısında meydana gelen bu düşüş nedeniyle önem arayışına yönelebilir.

Önem arayışı baskın hale geldiğinde (ya algılanan önem kaybı ya da önem kazanma teşviki nedeniyle) diğer kaygılar bastırılır. Bu, daha önce ikincil kaygılar (başkaları için empati, akrabalık, sevgi) tarafından kısıtlanan davranışı serbest bırakır ve davranışın

canlandırılmasına izin verir (Kruglanski ve Ellenberg 2020). Önemsizlik duygusu, kişinin toplumdaki önemini geri kazanmak için bir eylem talep eden ve hoş olmayan bir duygudur (Kruglanski ve ark. 2009). Sosyal dünyadaki varlığını yeniden kazanma arzusu bireyin kişisel önem arayışını tetikler (Milla ve ark. 2019).

ÖAK, insanın her zaman önem arayışında olmadığını, zaman zaman enerjisini sağlık, hayatta kalma ve rahatlığa ilişkin başka arayışlara yönelttiğini ifade eder (Kruglanski ve ark. 2013). Kuram, iç içe geçmiş üç koşula bağlı olarak önem arayışının ortaya çıktığını öne sürer (Elliott ve ark. 2007, Kruglanski ve ark. 2014). Bu koşullar; yaşanan önem kaybı, önem kaybına ilişkin tehdit ve önem kazanma fırsatıdır (Kruglanski ve ark. 2014, Webber ve ark. 2017, Kruglanski ve Bertelsen 2020). Bir güdüyü uyandırmanın etkili yöntemi, insanı ihtiyaçtan yoksun bırakmaktır. Bu açıdan önem ihtiyacı, algılanan bir önem kaybı, diğer bir deyiş ile önem yoksunluğu yoluyla uyandırılabilir (Kruglanski ve ark. 2018).

Önem kaybı: ÖAK, ortaya çıkan herhangi bir önem kaybının kişiyi “önem için uygun araçları” arayıp ve bulmaya yönlendirdiğini ifade eder (Kruglanski ve ark. 2014). Bireyin yaşadığı reddedilme, yoksunluk, başarısızlık ve talihsizlikler, kendisinin ya da grubunun aşağılanması onun önem duygusuna zarar verir (Kruglanski ve ark. 2009, Dugas ve Kruglanski 2014, Kruglanski ve ark. 2014, 2022). Önem kaybı, bireyin güçlü bir şekilde özdeşleştiği ve dolayısıyla onun sosyal kimliğinin temel bir yönünü oluşturan grubuna (örneğin Müslümanlar, Aryanlar) yönelik ortaya konulan hakaretler ve adaletsizlik duygusuyla da ilgili olabilir. Bireyin grubuna karşı ortaya konulduğu iddia edilen adaletsizlik, etkili bir önem kaybı duygusuna yol açabilir. Yaşanan bu süreçler bireyin kendisini güçsüz ve önemsiz hissetmesine neden olabilir (Kruglanski ve ark. 2009, Kruglanski ve ark. 2018, Kruglanski ve Bertelsen 2020). Önem kaybına bağlı olarak aşağılanma ya da bir tür onursuzluk duygusu ortaya çıkar. Aşağılanma, bireyin kişisel önem hissini normal seviyenin altına düşürür. Birey, düşen önem duygusunu tamir etmeye veya artırmaya ilişkin davranışlara yönelir (Webber ve ark. 2017). Bireyin kendisinin ya da grubunun aşağılanması, yoksun bırakılması onun önem kaybı hissetmesine ve önem arayışına girmesine neden olabilir.

Önem kaybı, bireysel başarısızlık, grup üyeliği veya önemli bir toplumsal kurala karşı gelme gibi nedenlerin dışında bireyin kendine özgü örneğin kısırlığı, boşanmış olması, HIV teşhisi konulmuş olma veya evlilik dışı bir ilişkiyi sürdürme gibi nedenlerle aşağılanmasından da kaynaklanabilir (Webber ve ark. 2017). Bu durum “ilişkisiz önem kaybı” olarak ifade edilir (Kruglanski ve ark. 2013). Pedahzur (2005) ilişkisiz önem kaybı durumuna; dışlanma, damgalanma ve özsaygı yitimi gibi Filistin-İsrail çatışması ile tamamen ilgisi olmayan nedenlerle intihar bombacılığını üstlenen insanları örnek gösterir. Örnekte bir gencin kendisine HIV teşhisi konulması nedeniyle, eşinden boşanan bir kadının “dul”, çocuğu olmayan bir kadının “kısır” olarak damgalandığı ve bir başka kadının ise evlilik dışı ilişkisine bağlı olarak dışlandığı için Filistin-İsrail savaşıyla pek ilgileri olmasa da önemlerini yükseltmek adına, bir amaç uğruna her şeylerini feda etmeyi göze aldıkları, ifade edilir (Kruglanski ve ark. 2013).

Önem kaybının bir yönü, bireyin hak ettiğini hissettiği bir şeyden mahrum bırakılma deneyimine atıfta bulunan göreceli yoksunluk kavramı ile açıklanabilir (Walker ve Smith 2002, Kruglanski ve ark. 2009). Göreceli yoksunluk, bireyin hak ettiği saygıyla muamele görmediğini, küçümsendiğini ve diğerlerinin onu önemsiz olarak gördüğü hissini tetikler. Göreceli yoksunluk, öfke ve küskünlük hislerini oluşturabilir. Ortaya çıkan dengesizliği düzeltmeyi amaçlayan davranışlar için harekete geçirici bir rol oynayabilir (Webber ve ark. 2017). Birey, diğer bireylere göre hak ettiğini alamadığını, adaletsizlikle karşılaştığını düşündüğünde, değersiz ve önemsiz hissedebilir. Bu durum da önem hissini alt üst ederek önem kaybına neden olabilir. Ortaya çıkan önem kaybının bireyi önem arayışına yönelttiği gibi mevcut önem algısına yönelik bir tehdit de önem arayışını tetikleyebilir.

Önem kaybı tehdidi: Temel önem arzusu engellendiğinde, diğer bir ifade ile kişi bir önem kaybı, hatta böyle bir kayıp tehdidiyle karşılaştığında, önemini geri kazanmanın yollarını aramaya güdülenir (Kruglanski, Jasko, Webber, Chernikova ve Molinario 2018). Birey özel bir durumda belirli bir şekilde hareket etmedikçe (örneğin büyük bir amaç için tehlikeli bir görevde bulunmaya gönüllü olmadıkça, ulaşılmak istenilen hedef için büyük bir fedakârlık yapmadıkça) koşullu bir yoksunluk durumu yaşayabilir. Bu önem arzusunun tehdit edilmesidir (Kruglanski ve ark. 2009, Kruglanski ve ark. 2014, Kruglanski ve ark. 2022). Bir gruba bağlılıklarıyla övünen bireyler, gruplarının davasını savunmak için hayatlarını riske atmaktan kaçınmaları durumunda aşağılanma ve iki yüzlülük/sahtekarlık suçlamaları ile karşılaşabilirler (Kruglanski, Gelfand, Bélanger, Hetiarachchi ve Gunaratna 2015). Birey, grubu tarafından kendisine verilen görevi almayı reddettiğinde dışlanacağını fark edebilir. Bu dışlanma riski onun önem hissine zarar vereceği için görevi istemeyerek de olsa kabul edebilir.

Bireyin önem duygusuna yönelik tehdit, kişinin önemini yeniden elde etmeyi amaçlayan davranışı ortaya çıkarır. Benlik bütünlüğüne yönelik tehditler, kişisel belirsizlikler ve ölümlülük hissi (Kruglanski ve ark. 2022) bireyin önem algısını tehdit edebilir. Birey, tehditler karşısında kendi önem düzeyini koruyacak ya da önemini arttıracak bir gruba üye olmak gibi bağlılıklara, kendisi ve grubu için değerli sonuçları olan davranışlara yönelebilir. Bu süreçler önem kaybını önlemeye ilişkindir; ancak Kruglanski ve ark. (2022) önem arayışının sadece önleyici nitelikte olmadığını teşvik edici de olduğunu belirtirler. Higgins'e (2012) göre önleme odaklı bireylerin, önem kazanmaktan çok, önem kaybına daha fazla tepki vermesi; terfi odaklı bireylerin ise önem kazanma fırsatlarına daha açık olması muhtemeldir.

Önem kazanma fırsatı: ÖAK'a göre, önem kazanımının cazibesi, saygıyı ve hayranlığı hak eden gerçek bir değere sahip olma olasılığı kişiyi aynı zamanda harekete geçmeye teşvik edilebilir (Crocker ve Park 2004, Kruglanski ve ark. 2022). Önem kaybı veya kayıp tehdidi, kaybı ortadan kaldırmaya ya da önlemeye ilişkin girişimler yoluyla önem kazanma fırsatı ile iç içe olabilir (Kruglanski ve ark. 2018). Önem arayışı aktivasyonu her zaman aşağılanma ve sefaletten kurtulma isteğine bağlı olmayabilir. Ayrıca önem arayışında olan insanlar iyi eğitilmiş, taciz veya ayrımcılık yaşantısı

olmayan bireyler de olabilirler. Onlar, görünüşte mükemmel gelecek beklentileriyle, iyi durumda olabilirler. Bu insanlar, genellikle ünlü bir kahraman veya "gerçekten daha büyük bir figür" olmanın çekiciliği ile güdülenirler (Sprinzak 2001, Webber ve ark. 2017). Buradaki hedef, önem kaybında olduğu gibi basitçe önemsizlik duygularından kaçmak değil; süper starlığa, yani normal hayat şartlarının nadiren karşılayabileceği büyük önemi elde etmek olabilir (Webber ve ark. 2017). Burada bireyin mevcut önem duygusunun düşük olmasına gerek yoktur, onu güdüleyen şey daha fazla önem elde etmedir.

Önem kazanma fırsatı, sadece bireyin grubunun zorluklarıyla sınırlı olmayabilir. Diğer gruplar ya da toplumlara karşı meydana gelen adaletsizlikten ve hatta kendi grubunun fenomeni ile tamamen ilgisiz olan süreçlerden de kaynaklanabilir (Webber ve ark. 2017). Dugas ve arkadaşları (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmada katılımcılar, spesifik olarak, bir amaç için fedakarlık yaptıkları bir zamanı hatırladıklarında (zevкли bir deneyimi hatırlamak yerine), daha fazla gurur, kişisel değer, önem ve yaşam amacı bildirmişlerdir. Katılımcılar kendilerince önemli olan birinin örneğin liderlerinin verdiği bir emri yerine getirerek önem kazanma fırsatını yakalamamın kıvcancını yaşıyor olabilirler. Kruglanski ve arkadaşları (2018) önem kazanma fırsatı sunan bazı araçlara ilişkin sosyal olarak kabul edilebilirlikleri açısından üç özellik öne sürmüşlerdir. Bunlar; (a) diğer ortak kaygılarla uyumlu ılımlı olanlar, (b) sosyal normlarla aşırı uyumlu olanlar ve (c) aslında büyük ahlaki zorunluluklara hizmet eden, aşırı olanlar. Bununla birlikte araştırmacılar, şiddete yönelmenin ve uygulamanın da önem kazanmak için özellikle yaygın bir araç olduğunu ifade ederler.

Önem arayışını teşvik etmede kültür ve grup tipinin rolü incelenebilir. Bireylerin içinde bulunduğu kültürel bağlam, onların önem arayışının gücünü belirleyebilir. Önem kazanma çabasındaki bireysel farklılıklar, muhtemelen ebeveynlik stilleri ve sosyalleşme süreçleri tarafından belirlenir (Kruglanski ve ark. 2022). Bireyin içinde yetiştiği kültür ve bu kültürün etkisiyle ailede başlayan sosyalleşme süreci onun önem algısını, önem kaybını, öneme ilişkin kayıp tehditlerini ve önem kazanma fırsatlarını görmesini, değerlendirmesini ve bunlara yönelik davranışlar planlayıp uygulamasını şekillendirebilir. Bireyin önem arayışının ailesinden, toplumundan ve kültüründen bağımsız değerlendirilemeyeceği söylenebilir. Bireyin ve toplumun birçok davranışında olduğu gibi önem arayışı da sanata ve sinema eserlerine yansiyabilir. Buna bağlı olarak sinema eserindeki karakterlerin önem algısı, önem kaybı, önemine ilişkin hissettiği tehdit, önem kazanma fırsatı ve önem arayışı süreçleri incelenebilir.

Yedinci sanat kavramıyla ifade edilen sinema, ortaya çıktığı 19. yüzyılın sonlarından bu güne kadar oldukça hızlı bir değişim göstermiş ve bağımsız bir sanat dalı olarak kimlik kazanmıştır (Sümer 2021). Sinema; sosyal, kültürel, ekonomik değerlerin; politik, siyasal kabullerin ve günlük yaşamın uygulamalarının topluma kanalize edilmesinde etkili bir araçtır (Özpay 2017). Yaşanan sosyal sorun ve olaylar genellikle o toplumun sanat eserlerine yansır. Sinema sosyal değişimler ve değişimin

sonuçlarını topluma gösteren önemli sanat dallarındandır. Bu kapsamda Türk sinemasında göç olgusunun konu edinildiği görülür. Göçün nedenlerini, göç süreci ve göç sonrasında meydana gelen sosyal problemleri işleyen filmler yapılmıştır (Koçak 2016). Bunlardan biri de Sarı Mercedes filmidir.

Adalet Ağaoğlu'nun Fikrimin İnce Gülü adlı romanı Sarı Mercedes ismiyle sinemaya uyarlanmıştır (Sağiroğlu 2015). Film, yurt dışında "Mercedes Aşkım" (Mercedes Mon Amour) adıyla gösterime girmiştir (Sümer 2021). Romanda 1970'li yıllarda Türkiye'den Almanya'ya gerçekleşen işçi göçü konu olarak işlenmiştir. Eserde olay örgüsü 'statü' ve 'değişim' üzerine kurulmuştur (Eronat 2005). Türk-Fransız-Almanya-İsviçre ortak yapımı Sarı Mercedes filminin senaristleri Macit Koper ve Tunç Okan'dır. Orhan Oğuz tarafından görüntü yönetmenliği gerçekleştirilen filmin müziklerini Vladimir Cosma yapmıştır. Çekimlerine 1987 senesinde başlanan film 1993'te gösterime girmiştir. Sarı Mercedes filminin birçok ödül aldığı görülmektedir. "En İyi Erkek Oyuncu" ödülünü 5. Ankara Film Festivali'nden; "En İyi Kurgu", "En İyi Yönetmen" ve "En İyi İkinci Film" ödüllerini ise 29. Antalya Altın Portakal Film Festivali'nden almıştır. "En İyi Müzik" ödülünü 7. Adana Altın Koza Kültür Sanat Festivali'nde elde etmiştir. Kültür Bakanlığı "Sinema Başarı" ödülü 1992 yılında Sarı Mercedes filmine verilmiştir (Sümer 2021).

Filmin ana karakteri Bayram, Ankara'nın Poyrazköy'ünde doğmuş ve büyümüştür. Almanya'ya gitmeden önce Ankara'da birçok işte çalışmıştır (Pusat 2021). Filmin başrol oyuncusu İlyas Salman Bayram Ünal'ı canlandırmaktadır. Bayram'ın çocukluğundan beri sevdiği kadını Valerie Lemoine, Bayram'a Almanya'da arkadaşlık eden ona göz kulak olan Veli'yi Savaş Yurttaş, Veli'nin evinde tanıştığı ve sonra arkadaşlık ettiği Solmaz'ı Saadet Gürses, Bayram'ın vapurda gördüğü ve tanıştığı Ayfer'i Micky Sebastian, Bayram'ın arkadaşı İbrahim'i Menderes Samancılar ve Almanya'dan geliş yolunda çoğu zaman denk geldiği zaman zaman sataştığı küçük minibüsün sürücüsünü Alexander Gittenger canlandırmıştır (Sümer 2021).

Sarı Mercedes filminin ana karakteri Bayram'ın çocukluğu yoksulluk içinde geçmiştir. Onun kronik aşağılık duygularına sebep olan çocukluk ve gençlik dönemlerinde yaşamış olduğu travmaların ve sosyal geçmişinin kurbanı olduğu (Tan 2021) görülür. Almanya'ya işçi olarak gitmeyi hile yaparak başaran Bayram, Almanya'da temizlik işçisi olarak çalışmaktadır. O, birçok ihtiyacını görmezden gelerek elde ettiği tüm birikimini gelişmişlikle, zenginlikle, özdeşleştirdiği ve sınıf atlamanın bir sembolü olarak gördüğü Mercedes bir otomobile yatırır. Bal rengindeki arabası onun en yakın dostu, gurur kaynağı ve bütün varlığını adadığı bir araçtır. Balkız adını verdiği sarı Mercedes'yle Türkiye'ye doğru yola çıkan Bayram'ın sınırdan geçtiği andan itibaren hiçbir şey umduğu gibi gitmez, tatsızlıklar ve aksilikler peşini bırakmaz. Yaşananlar ve Balkız'ın her seferde daha büyük hasar görmesi nedeniyle yolculuğu bir nevi kâbusa dönüşür (Kaya 2018). Filmde "kaybolan zamanın ardında" türünden nostaljik flashback'ler kullanılır. Hayatta hep tek başına olan Bayram'ın çocukluğuna, gençliğine bu flashback'ler ile dönülür (Sümer 2021).

Sinema ve psikoloji arasında önemli bir etkileşim vardır. Her iki disiplin de öncelikle bireyin düşüncelerinin, duygularının ve davranışlarının karmaşıklığı ile ilgilenir ve çoğu zaman örtüşürler (Schneider 1987, Gençoğlu 2019). 1900'lü yılların başlarında, patolojik davranışın betimlenmesi, anlaşılması ve tedavisinde hem fen bilimleri ve hem de beşeri bilimlerin ihtiyaçlarını karşılayacak yeni bir özelliğin icadı için haykırın bir boşluk ortaya çıkmıştır. Filmler ve modern psikiyatri, yeni yüzyılla birlikte gelişmiş ve birkaç yıl içinde birbirine yön göstermeye başlamıştır (Schneider 1987). Psikoloji biliminde sinemanın önemi ve yeri birçok simge ve temayı (leitmotif) bünyesinde barındırmasından ileri gelir. Son zamanlarda, tedavi ve iyileşme süreçleri için daha fazla alternatif yol bulunmaya çalışılmaktadır. Sinema sanatı psikolojik rahatsızlıklar için etkili bir çözüm yolu olarak ortaya çıkmaktadır (Cherif 2019).

Filmlerin önemi, kişilik teorisyenlerinin gözünden kaçmamıştır. Filmlerin danışanlar/hastalar için terapötik değeri olduğunu öne süren ve gün geçtikçe büyüyen bir alan yazın vardır. Görsel metafor olarak filmler, izleyiciyi eğitmek ve yeni tutumları teşvik etmek için eğlenceli bir araçtır (Schulenberg 2003). Bireysel terapi, çift veya aile terapisi süreçlerinde bir araç olarak kullanımının yanısıra psikoterapistlerin eğitim süreçlerinde de filmlere başvurulmaktadır (Şenol-Durak ve Fışıoğlu 2007). Hesley ve Hesley (1998), film kullanımının terapiyi birkaç şekilde kolaylaştırabileceğini belirtir. Filmler rol model oluşturma fırsatı bulamamış danışanlar için yararlıdır ve danışanların içsel güçleri belirlemelerine ve güçlerini arttırmalarına yardımcı olurlar. Sinema eserleri duyguları güçlendirir, danışanların başka türlü hissetmelerine izin vermedikleri duygularını ortaya çıkarma yeteneğine sahip olabilir. Ayrıca filmler, bilinmeyen kavramlarla ilgili iletişimi geliştirmeye de yardımcı olabilir.

Film izlerken gerçeklik geçici olarak askıya alınır. İzleyiciler karakterlerle özdeşleşerek kendilerini aksiyona yansıtırlar. Filmde sorun uzaktan görüldüğü için danışanların sorunları tehdit edici olmayan bir şekilde işlemesine olanak tanınır. Filmde kullanılan metaforlar, beynin sembolik ve yaratıcı kısmına anlamlar iletir. Bu durum, danışan için zor olan kavramı daha az tehdit edici hale getirir (Sharp, Smith ve Cole 2002). Hall (2006) bir sinema eserinin danışan için daha etkili olabilmesi adına bazı önerilerde bulunur. İlk olarak, danışanın filmin içgörü ve öğrenme potansiyeli üretmesi için belirli bir konu üzerinde aktif olarak çalışması gerekir. Bir danışanın filmleri hazır olmadan önce izlemesi, konu tehdit ediciyse etkisiz ve hatta zararlı olabilir. İkincisi, psikoterapinin amacı, problem deneyimini derinleştirmek ve genişletmek olmalıdır. Üçüncüsü, terapist, danışanı filme hazırlamak için ekstra adımlar atmalıdır. Filmin neden seçildiği, nerede ve kimlerle izleneceği gibi konular tartışılmalıdır. Dördüncüsü, film izlendikten hemen sonra terapötik bir ortamda işlenmelidir. Özetle seçilen sinema filmi danışanın içinde bulunduğu durum ve bilişsel seviyesine uygun olmalı, danışan filmi izleme konusunda bilişsel ve duygusal olarak hazırlanmalı ve film izlendikten sonra terapi de çalışılmalıdır.

Alan yazında psikoterapi kuramları ve psikoloji kavramları açısından birçok sinema eserinin incelendiği görülür. Şenol-Durak

ve Fıfıloğlu (2007) “Annem Uğruna” (One True Thing) filmini Virginia Satir aile terapisi, Acar ve Voltan Acar (2013) “Babam ve Oğlum” filmini çok kuşaklı/kuşaklararası aile terapisi, Nadir (2013) “Dalgaların Prensi” filmini yapısal aile terapisi, Tümlü ve Voltan Acar (2014) “İssız Adam” filmini gerçeklik terapisi, Çağ ve Voltan Acar (2015) “Ya Sonra” filmini Carl Whitaker’ın sembolik-deneyimsel aile terapisi, Morsümbül (2015) “Bal”, “Süt” ve “Yumurta” filmlerini Erikson’un psikososyal gelişim kuramı, Derin ve Voltan Acar (2016) “Tehlikeli İlişki” filmini analitik terapi, Boyacı ve İlhan (2016) “Can Dostum” (Good Will Hunting) filmini bilişsel davranışçı terapi, Sakızcıoğlu ve Voltan Acar (2016) “Uzak” filmini varoluşçu terapi, Derin ve Yıldız (2018) “İçimizdeki Çocuk” (The Kid) filmini Adleryen terapi, Zengin (2019) “Ters Yüz” filmini transaksyonel analizin ego durumları ve Yam (2021) “Rüya Bilmecesi” (The Sleep Science) filmini uyumsuz hayal kurma davranışları açısından incelemiştir. Bu araştırmada ise Sarı Mercedes filmi Önem Arayışı Kuramı açısından incelenmiştir.

Yöntem

Bu çalışma, yönetmenliğini Tunç Okan’ın yaptığı Sarı Mercedes filminin Önem Arayışı Kuramı açısından analiz edildiği betimsel bir araştırmadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma; insanların yaşamını bireysel deneyim ve gerçekliklere ilişkin sorular ile anlamayı sağlayan zengin ve betimleyici verilerin üretilmesi olarak ifade edilebilir (Arastaman ve ark. 2018). Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi deseni ise basılı ve elektronik materyalleri incelemek ve değerlendirmek amacıyla kullanılan sistemli bir süreçtir (Kıral 2020). Yazılı ve basılı eserlerin yanı sıra film, video ve fotoğraflar (Mehriam 2018) doküman analizi kapsamında incelenebilir.

İşlem

Bu araştırmada Önem Arayışı Kuramı’nın kavramlarını film analizi ile örneklendirmek ve somutlaştırmak amaçlanmıştır. Sak ve arkadaşlarının (2021) doküman analizi sürecini dokümanın bulunması, dokümanın orijinalliğinin kontrol edilmesi, kodlama ve kataloglama konusunda bir sistematik oluşturulması ve verilerin analiz edilmesi şeklinde özetlediği görülür. Bu süreçte uygun olarak öncelikle analiz için Sarı Mercedes filmine ulaşılmıştır. Ardından senaryosu, yönetmeni, çekim yılı, oyuncularına ilişkin bilgiler incelenerek eserin ÖAK’ın kavramlarını açıklayabilirliği açısından orijinalliği değerlendirilmiştir. Bir sonraki aşamada eser ön izlemeye tabi tutulmuş, filmin konusu ve ana karakterin davranışlarının ÖAK’ın kavramlarına uygunluğu tespit edilmiştir. Son aşamada eser araştırmacı tarafından tekrar izlenmiş ve kuramın önem kaybı, önem kaybı tehdidi, önem kazanma fırsatı, önem arayışı kavramlarına uygun sahneler analiz edilerek sınıflandırılmıştır. Analiz sonucunda ortaya çıkan bu veriler bulgular kısmında sunulmuştur. Bu çalışma etik kurul iznine tabi olan bir araştırma değildir. Bundan dolayı etik kurul izin belgesi alınmasını gerektirmemektedir.

Veri analizi

Önem Arayışı Kuramı ve kuramın ön plana çıkan kavramlarını açıklamak ve somutlaştırmak için “Sarı Mercedes” filminde izlenen sahnelerden elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Mehriam (2018) nitel veri analizlerinin temelde içerik analizi olduğunu ifade eder. Bu yöntemde yazılı, görsel ve sözlü materyallerden elde edilen verilerin çalışmanın amacına, problemlerine veya daha önceden tespit edilen kuramsal bir yapıya uygun şekilde kategoriler halinde birleştirilmesi ve özetlenmesi sürecidir (Yıldırım ve Şimşek 1999). Bu kapsamda, Sarı Mercedes filminin sahneleri Önem Arayışı Kuramı ve kuramın kavramları açısından sınıflandırılmış ve içerik analizi bu doğrultuda gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları bulgularda sunulmuştur.

Bulgular

Film, Almanya’da çöpçülük yapan Bayram’ın diğer çöpçülerle birlikte sokakları temizlemek için merkezleri olan binadan, iş kıyafetleri ve araç gereçleri ile birlikte, sabah ayrıldıkları sırada Solmaz’ın gelip “*Bayram*” diye seslenmesi ile başlar. Bayram, Solmaz’a “*Vayy! Solmaz sen ne arıyorsun burada?*” der. Ardından Solmaz Bayram’a “*Ne oldu? Aldın mı?*” diye sorduğunda, Bayram’ın dudakları gururla bükülür ve yüzündeki sevinç ifadesiyle kafasını otoparkta duran bal rengindeki Mercedes’e çevirir. Solmaz “*Heey şuna bak!*” diyerek koşar adım otomobile doğru gider. Bayram da gülümseyerek onu takip eder. Solmaz aracın kapısına geldiğinde “*Yaşsa be! Bayram. Helal olsun!*” der ve ardından arabaya binerler... Bayram Türkiye’ye izne gelecektir ve Solmaz da kendisini de Bayram’ın Türkiye’ye getirmesini ister, Bayram söz vermesine rağmen onu beklediği yerden almadan yola çıkar. Yolculuğun Türkiye sınır kapısına kadar olan kısmı sadece bir harita gösterilerek anlatılır. Bu sırada Bayram arabası Balkız ile “*... doğrusu seninle beraber olmak çok güzel ben yıllarca bu anı bekledim...*” şeklinde konuşmaktadır. Film boyunca Bayram’ın arabası Balkız ile konuştuğu görülür. Sınır kapısından itibaren Bayram ve Balkız’ın başına gelenler ve flasbackler aracılığıyla da Bayram’ın bundan önce yaşadıkları anlatılmaktadır. Filmin demografik bilgileri ve konusuna ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Sarı Mercedes filminin Önem Arayışı Kuramı ve kuramın kavramları açısından incelenmesi sürecinde filmin bazı sahneleri belirlenmiş ve bu sahneler analiz edilmiştir. Bu sahneler Tablo 2’de sunulmuştur.

Filmin yedinci dakikasında Bayram Türkiye sınır kapısından girmiş ve vize işlemlerini yaptırmak için ilgili memur tarafından çağırılmıştır. Vize işlemlerini gerçekleştiren kadın memur kendisine nereden geldiğini sorduğunda “*Münhen’den*” diye cevap verir. Kadın memur ise “*Münih desene şuna niye Münhen diyorsun?*” diye sert bir şekilde sorar. Kadın memur kendisine “*Nerde çalışıyorsun Münih’te?*” diye sorduğunda, Bayram çok az bir tereddüt yaşadıkten sonra “*BMW’de*” diye cevap verir. Memur, “*Kaç yaşındasın sen?*” dediğinde Bayram “*11 aslında 32, pasaporta göre ise 23, bizim oralar hep böyle geç yazdırırlar da nüfusa...*” diye cevap verir. Kadın memur daha da sinirlenerek “*Zaten hep*

böylesiniz bir işi doğru dürüst yapmazsınız ki! Hani senin giriş vizen?” diye sorduğunda Bayram ellerini çaresizlikle yanlara açarak “Bilmiyorum bayan nereden alınır ki daha ilk gelişim bu.” diye cevap verir. Kadın memur sinirli bir şekilde “Bana gelmezsen nereden alabilirsin ki başka? Herkesle hırlaşacağına niye gelmiyorsun doğru dürüst giriş vizeni yaptırmaya...” derken, Bayram üzerinde çiçek desenleri olan ve bir küçük bir minübüsün Balkız’a çarpmak üzere olduğunu görür ve “heey hey!” diye o tarafa koşar. Bu durumda kadın memur daha da sinirlenir ve Bayram Ünal’a giriş izni vermeyeceğini söyleyerek pasaportu masaya vurur. Bayram arabasının biraz çizildiğini görse de kadın memurun yanına “Yapma bacım, ver şu izni geçiyim, köyüme varıp amcamı gözünü kapandıktan

önce son bir kez göreyim, bırak da geçiyim” şeklinde yalvarır. Kadın memur “Bana ne senin amcandan be daha devlet dairesinde nasıl davranacağını bilmiyorsun, pasaportunla yaşı tutmuyor” diye bağırır. Ardından Bayram kadın memuru ikna etmeye çalışır ve diğer memurun da desteği ile ikna eder... Yukarıda da ifade edildiği gibi önem arayışı; kişinin diğerlerinin ve kendisinin gözünde saygı duyulma ve önemli olma arzudur (Kruglanski ve ark. 2009, Kruglanski ve ark. 2014, Kruglanski ve Bertelsen 2020). Bu sahnede Bayram, bal renkli Balkız’ı ile Türkiye’ye gelmiştir. “Bal renkli Mercedesli Bayram’ın” fark edilmesini ve kendisine buna göre önem verilmesini beklerken kadın memur tarafından azarlanmıştır. Bu azarlanma durumunun Bayram için bir önem kaybı tehdidi olduğu söylenebilir. Bayram’ın Almanya’da çöpçü olmasına rağmen, BMW’de çalıştığını söyleyerek memurun gözünde daha önemli bir duruma gelmek istediği ifade edilebilir. Kadın memurun Bayram’a geçiş izni vermeyeceğini söylediğinde Bayram’ın yine bir önem kaybı tehdidi ile karşılaştığı belirtilebilir çünkü Bayram geçiş izni alamaz ise köyüne gidip Mercedes’ini amcasına, sevdiğine ve köylülerine gösteremeyecektir. “Ne kadar önemli bir konumuna ulaştığını” onlara ispatlayamayacaktır. Kruglanski ve arkadaşları (2018) temel önem arzusu bir engel ile karşılaştığında bireyin önemini geri kazanmanın yollarını aramaya motive olduğunu belirtir. Bayram burada bu tehdidi algılamış ve kadın memura geçiş iznini vermesi konusunda yalvarmaya başlamıştır. Jasko ve arkadaşları (2019) önem arayışının temelinde iki motivasyon bulunduğunu, bunlardan

Tablo 1. Filme Ait Bilgiler

Yönetmen	Tunç Okan
Senaristler	Macit Koper ve Tunç Okan
Yapımcı	Okan Film
Hikaye	Adalet Ağaoglu (Fikrimin İnce Güli)
Oyuncular	İlyas Salman, Valerie Lemoine, Savaş Yurttaş, Saadet Gürses, Micky Sebastian, Menderes Samancılar ve Alexander Gittenger
Süre	99 dakika
Orijinal Dil	Türkçe
Ülke	Türk-Fransız-Almanya-İsviçre

Tablo 2. Sarı Mercedes Filminin Önem Arayışı Kuramı Açısından Analiz Edilen Sahneleri

Sahne	Sahnenin Gösterim Zamanı	Sahne İçeriği (Önem Arayışı Kuramı Açısından)
1	7.- 9. dakikalar arası	-Beklediği değeri görememe -Kendini olduğundan daha önemli göstermeye çalışma
2	12.- 14. dakikalar arası	- Arabasının markası ve önemli hissetme - Almanya’ya gideceğini söyleyerek önem kazanma fırsatını vurgulaması
3	22.- 25. dakikalar arası	- Balkız’ın yıldızı yerinde yok - Otoparkçı ile kavga etme - Önündeki aracı oldukça riskli bir şekilde sollama
	28.- 30. dakikalar arası	- Almanya’da Mercedes’i almak için katlanılanlar - Almanya’ya gitme fırsatını şansa bırakmama
4	35.- 37. dakikalar arası	- Trafik polisi tarafından durdurulması ve ceza yazılması - Ceza yediğine üzülürken söyledikleri ve kendi önemine ilişkin algısı
5	43.- 46. dakikalar arası	- Mercedes’in stop lambasının kırıldığını öğrenme - Kezban’a aşık olma süreci - İş bulmak için köyden kaçış
6	55.- 59. dakikalar arası	- Vapurda gördüğü bir kadından etkilenme - Mercedes sahibi olduğunu söyleyerek kadın ile tanışma - Kadın ile Mercedes’e bindikten sonra ona sarılma
7	63.- 65. dakikalar arası	- Balkız ile konuşma - Köye giriş hayali
8	69.- 72. dakikalar arası	- Mercedes’i olmasına rağmen kimsenin onu takmadığını düşünmesi - İnegöl’de köfte yeme ve orada gözünün önüne gelen hatıraları
9	77.- 84. dakikalar arası	- Tren ile yarışma - Kaza
10	88.- 99. dakikalar arası	- Çeşme başında duraklama ve Mercedes amblemlili gömleği giyme - Çoban çocuğunun gelişimi ve Bayram’a verdiği haberler - Bayram bir dört yol ağzında durmuş ve nereye gideceğini bilmeden beklemekte

birinin kişinin bireysel aşağılanması, dışlanması gibi nedenlere bağlı olarak gelişen “bireysel önem arayışı” ve diğerinin ise kişinin kendi grubunun aşağılandığı ve/veya grubuna saygı duyulmadığı algısına ilişkin “kollektif önem arayışı” olduğunu belirtir. Bu sahnede Bayram’ın hem bireysel hem de kollektif aşağılanmalar yaşadığı söylenebilir. Örneğin devlet dairesinde nasıl davranacağını bilmediğinin söylenmesi bireysel aşağılanma iken kadın memurun söylediği “Zaten hep böylesiniz bir işi doğru dürüst yapmazsınız ki!” sözü kollektif aşağılanma olarak ifade edilebilir.

Filmin 12. dakikasında Bayram kendi iç sesinden konuşmaktadır. “Bu Mercedes’in yıldızının keyfi de bir başka oluyor canım (o sırada ekranda Balkız’ın güneş ışığında parlayan yıldızı görülmektedir). Keşke şu anda Kezban burada olsaydı da görseydi beni böyle Balkız’ın direksiyonunda. “Düşündüğümden yiğit çıktın Bayram. Boşuna kaptırmamışım gönlümü sana derdi muhakkak. Kezban... Nassın acaba?...” Burada Bayram, askerden geldikten sonra Ankara’da bir tamirhanede çalışırken Kezban’ın kendisini ziyarete geldiğini, hafta sonu tatilinde Gençlik Parkı’nda dolaştıklarını hatırlar. Dolaşırken Bayram Kezban’a “seni kayığa bindirmek isterdim aaaa...”, “sana çay ısmarlamak isterdim aaaa...” şeklinde parasızlığını ortaya koyan sözler söylemektedir. Sonra Kezban iki simit alır, yürüyerek onu yemektedirler. Kezban Ankara’da iş bulduğunu söyler. Kezban sevinçlidir çünkü bu iş sayesinde Ankara’da Bayram’a yakın olabilecektir ancak Kezban Bayram’ın “... ben de yakında Almanya’ya gidiyorum” sözüyle çok alt üst olur. Bireyin önem algısında kendisi için önemli olan insanların gözünde önemli biri olarak görülmek daha etkilidir. Burada Bayram, Kezban’ın kendisini sahibi olduğu, yıldızı güneş ışığında parlayan Mercedes’in direksiyonunda görmesini ve hayranlığını dile getirmesini istemektedir çünkü Kezban onun en değer verdiği insandır, sevdiği kadındır. Zamanında sevdiği kadına bir çay ısmarlayacak parası olmayan Bayram artık “Mercedes sahibi Bayram”dır. Kruglanski ve arkadaşları (2013) bireyin kültürünün “elde etmeye değer” verdiği şeye, yetkinliğe sahip olma, bireyin kendisinin ve diğerlerinin takdir ettiği sonuçlara ulaşma çabasını önem arayışı olarak ifade eder. O yıllarda yoksulluk içinde, geçimini sağlamakta zorlanan Anadolu insanı için yurt dışına, Almanya’ya çalışmaya gitmek bir kurtuluş olarak görülmektedir. Kendilerinden önce gidenlerin çoğu orada birkaç yıl çalıştıktan sonra zenginlik belirtisi kıyafetler, hediyeler ve hatta bir araba ile memlekete gelmektedirler. Bayram da bu olanağa kavuştuğunu, beklediği fırsatı ele geçirdiğini, önemli biri olma yolunda en büyük aşamayı geçtiğini Kezban’a, sevdiği kadına gururla söylemiştir.

Bayram Edirne’de bir mola verir ve yemek yer. Yemek yediği lokantadan ayrılmak için arabaya bindiğinde Balkız’ın yıldızının yerinde olmadığını görür. Hemen arabadan inerek, otoparkçıya “bakıcı arabamın yıldızı yok” diye seslenir. Otoparkçı durumu anlayamamıştır ama “ne yıldızı?” diye sorar. Ardından arabanın kapısını öfke ile çarpan Bayram otoparkçıya doğru hızla yürür ve “ne demek ne yıldızı? Arabamın burnundaki yıldız yok işte” der. Otoparkçı da “ben yıldız falan görmedim” diye cevap verir. Bayram “nasıl görmezsin yıldızım nerde?” diye öfke ile sorar. Otoparkçı “ben ne bileyim?” diye yanıt verir. Bayram otoparkçıya hesap sormaya çalışır, birkaç kez “yıldızım nerde?” diye sorar ve eliyle

de otoparkçıyı çeker, aralarında itiş kakış olur ve ardından kavga başlar. Bu sırada Bayram “ver ulan yıldızımı” diye bağırırken; kavgayı ayırmaya çalışanlara ise “arabamın yıldızımı aldı” diye dert yanmaktadır. Kavga bir şekilde ayrılır ve Bayram yoluna devam eder. Arabada giderken “kaptırdık yıldızı, ne memleket ya adamlar yıldız görmemişler ki!” diye kendi kendine söylenmektedir. Bu sırada Balkız’ın yıldızının bulunduğu yerdeki boşluk gözüne takılır ve iyice öfkelenerek hızlı gitmeye ve tehlikeli sollamalar yapmaya başlar. Bir yokuşta karşıdan başka bir otobüs gelirken riskli bir şekilde önündeki otobüsü sollar ve otobüsün dengini geçince “biz adamı böyle geçeriz” der. Bireyin yaşadığı başarısızlık ve talihsizlikler önem duygusuna zarar verir (Kruglanski ve ark. 2009, Dugas ve Kruglanski 2014, Kruglanski ve ark. 2014, Kruglanski ve ark. 2022). Birey, düşen önem duygusunu tamir etmeye veya artırmaya ilişkin davranışlara yönelir (Webber ve ark. 2017). Burada Bayramın, Balkız’ın burnundaki yıldızın yerinde olmadığını gördüğünde Mercedes’i sayesinde elde ettiği önemi kaybettiği söylenebilir. Yıldızı aldığını düşündüğü otoparkçı ile kavga etmesi önemi yeniden kazanmaya yönelik bir davranış olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bütün risklere rağmen önündeki otobüsü yokuşta sollaması ve o sırada “biz adamı böyle sollarız” demesi kaybettiği önemi tamir etme çabası olarak değerlendirilebilir.

Filmin 28. dakikasında Bayram, Balkız’ı aldığı günü hatırlamaktadır. Balkız’ın koltuğuna oturup direksiyonunu tuttuğunda gururla karışık bir sevinç yaşadığı görülmektedir. Bayram bu sırada yol kenarında bir lokantada oğlak çevirme yapıldığını görür, birazcık yavaşlar ama durmadan devam eder ve “inat edercesine yapıyorlar sanki, nefsimizden az vermedik Balkız’ı alcaz diye, Almanya’ya gitmeseydim alabileceğim de yoktu ya, yine de iyi başardın Bayram sen trenle git, Mercedes’le dön, olacak işimi be?” diye Bayram’ın iç sesi duyulur. Bu sırada tren istasyonunda bir sahneyi hatırlar. Bayram istasyonda yola çıkan bir trene el sallamakta ve “şansları bol olsun, başarırlar inşallah!” demektedir. El salladığını ve böyle konuştuğunu gören bir adam “sizin de mi yolunuz vardı?” diye sorduğunda Bayram, “yoo ben kendim gideceğim ama gönderilen biletin tarihi iki gün sonraya ne olur olmaz diye bugünden geldim, ee işini sağlama almalı insan” der. Adam iki gün boyunca istasyonda mı bekleyeceğini sorunca, Bayram “bekleriz, ne olacak Almanya’ya gitmenin yanında lafı mı olur?” şeklinde cevap verir. Önem kazanmanın çekiciliği, hayranlık ve saygıyı hak eden bir değere sahip olma imkânı bireyi harekete geçmeye teşvik edilebilir (Crocker ve Park 2004, Kruglanski ve ark. 2022). Bayram için Almanya’ya gitme; hayatını kurtarma, içinde bulunduğu yoksulluk ve zorlu yaşam koşullardan kurtulma fırsattır. Bu fırsatı herhangi bir şekilde riske atmamak için Almanya’dan kendisine gönderilen biletin gidiş tarihinden iki gün önce istasyona gelmiştir. Bu davranışına bağlı olarak Bayram’ın önem kazanma fırsatını kesinlikle şansa bırakmadığı söylenebilir. Yine kendine ilişkin önem algısının oldukça yüksek olduğu bu sahnede görülebilir. Trenle Türkiye’den gidip Mercedes’le döndüğü için oldukça gururlu olduğu, böyle bir şeyi başardığı için kendini oldukça önemli biri olarak algıladığı ifade edilebilir.

Bayram, yolda giderken bir başka Mercedes sürücüsünün etkisi ile onunla yarışmış ve kazaya neden olabilecek hareketler yapmıştır.

Ardından çiçek desenli minibüs ile yarışmış ve kendince ona dersini vermiştir ama trafik polisi tarafından durdurulur. Filmin 35. dakikasında komiser “50 yerine 120” ile gittiğini söylediğinde Bayram, birkaç bahane bulmaya çalışmıştır. Amcasının ölüm döşeğinde olduğunu, öksüz olduğu için amcasının kendisini büyüttüğünü ve o ölmeden yetişmek için hızlı gittiğini söylemiştir. Sonraki sahnede Bayram yolcuğa devam etmektedir ama çok ceza yediği için söylenmektedir. Bayram’ın “... *zaten paramız az bi de üstüne dünyanın cezasını ödedik. Köyde borç istemek de Mercedesli birine yakışmaz ki ... O kadar da ceza yazılır mı adama ayıp değil mi? Amaan be yazarsa yazsın! Bu güne bugün Almanya’da çalışıyorum ben, hiç o polis hayatta Mercedes alabilir mi kendine, polis olmuş da ne olmuş yani!*” diyerek yoluna devam ettiği görülür. Bayram’ın köyde borç istemekten çekindiği çünkü Mercedes sahibi, önemli biri olmasına rağmen borç isteyerek önem kaybı yaşamaktan endişelendiği söylenebilir. Mercedesli ve önemli biri olan Bayram için borç istemek bir önem kaybı tehdididir. Ayrıca kendisi bugüne bugün Almanya’da çalışmaktadır. Bundan dolayı önem hissini oldukça yüksek olduğu ifade edilebilir. Öyle ki kendisini bir Mercedes sahibi olarak komiserden bile yüksek görmekte, ondan ceza alsada Mercedes sahibi olduğu için ondan daha önemli olduğunu hissetmektedir.

Bayram, İstanbul’la geldiğinde lastiklerin havasını kontrol ettirmek için benzin istasyonuna girer. İstasyonda çalışan çocuk arka stop lambasının kırılmış olduğunu söyler. Bayram buna hem şaşırır hem de öfkelenir. Memlekete yıldızsız ve arka stop lambasız gitmek istemediğinden İstanbul’da bunları almak için dükkan dükkan gezer ama ya bulamaz ya da buldukları çok pahalı olduğu için alamaz. Bayram yoluna devam eder burada “... *napalım Balkız, biz de köye yıldızsız, stop lambasız gireriz*” diye söylediği görülür. İstanbul Boğazi’den geçerken Bayram’ın iç sesi şöyle demektedir: “*yazık çok yazık köprüyü Balkız’la ilk kez böyle yıldızsız, stop lambasız mı geçecektik? Ama yine de güzel doğrusu. Ahdım olsun Balkız, Kezban’ı da alıp buradan birlikte geçeceğiz, Kezban’ın da çok hoşuna çok hoşuna gidecek bu iş. Değil mi Kezban?*” Bunları düşünürken Bayram’ın aklına 14-15 yaşlarında iken köyde Kezban ile yaptıkları bir koşu yarışı gelir. Bu yarışta Kezban taşa takılır düşer ve Bayram onun yanına gidip ona destek olur ardından Kezban’ın eline bir öpücük kondurur. Kezban utanır ve kaçar. Bayram’ın aklında canlanan bir sonraki hatıradan Bayram 15-16 yaşlarındadır. Şehre satılmak üzere götürülen samanların arasına saklanır, bu sırada Kezban gelir. Bayram kafasını samanların arasından çıkarıp “*kız Kezban ne ediyosun burda? Görecekler. Hadi git, işimi bozma. Şehre iş aramaya gidiyorum ben, hadi git!*” der. Saman yüklü at arabası yola çıktığında Bayram’ın iç sesinin “*amcama haber bile vermemiştin*” dediği duyulur. Kruglanski ve Ellenberg’e (2020) göre önem arayışı baskın hale geldiğinde (ya algılanan önem kaybı ya da önem kazanma teşviki nedeniyle) diğer kaygılar bastırılır. Bu, daha önce ikincil kaygılar (başkaları için empati, akrabalık, sevgi) tarafından kısıtlanan davranışı serbest bırakır ve davranışın canlandırılmasına izin verir. Bayram, kendisini büyüten amcasına bile haber vermeden, sevdiği kızı arkasında bırakarak şehre çalışmaya gitmektedir. Köyünde amcasının yanında büyüyen, öksüz Bayram şehirde iş bularak, amcasının yanında sığıntı bir besleme olmaktan kurtulacak hem de kendi

parasını kazanan önemli Bayram olacaktır. Bu nedenle köyünü, amcasını ve sevdiğini hiç düşünmeden terk edip gitmektedir. Ki bunu daha sonra Kezban’ı Ankara’da bırakıp Almanya’ya giderek de yapmıştır. Burada üzerinde durulması gereken bir önceki sahnede Bayram’ın köye Balkız’ın yıldızı ve stop lambası olmadan köye girme kaygısıdır. Bu onun önemliliğine bir tehdit olarak görülebilir. Bu tehditten kurtulmak istemiş başaramamıştır. Her şeye rağmen Mercedes’i ile köprüyü geçmekten mutludur.

Filmin 55. dakikasında Bayram vapurdadır. Balkız aşağı katta, araçların bulunduğu yerde; Bayram ise üst katta, güvertede etrafa bakılmaktadır. Bir bankta oturmakta olan sarı saçlı bir kadından etkilenir. Kadın daha sonra Bayram’ın bulunduğu yere doğru gelir ve denizi izlemeye başlar. Bayram’ın iç sesinin “*Yanaşsam mı acaba? İstanbulludur muhakkak. (Kadını baştan aşağı süzerek) Şuna bak yahu, bilse aşağıdaki Mercedes’in benim olduğunu, hemen altına yatırır...*” dediği duyulur. Kadın o sırada çantasından sigara çıkarır. Bayram kadının sigarasını yakmayı teklif edip etmeme arasında ikilem yaşar. Kadın sigarasını yakıp birkaç nefes çektiğinde, sigarayı yakmayı teklif etmediği için Bayram kendi kendine kızmaktadır. Bayram’ın iç sesinin “... *Bir şeyler söylesem, ya terslerse, olur mu be bugüne bugün Mercedes sahibiyiz*” dediği duyulur. Ardından Bayram cesaretini toplayıp kadına konuşma teklif eder. Ardından lafı bir şekilde Mercedes’ine getirir. Kadın önce Bayram’ı terslese de O’nun Almanya’dan geldiğini öğrenince merakla “*işiniz ne orada?*” diye sorar. Bayram “*BMW’de çalışıyorum, montaj hattında, herkese de vermezler bu işi yani...*” der. Kadın sizin Mercedes hangisi?” diye sorduğunda, Bayram “*Şu aşağıdaki bal renkli olanı, son model alacaktım ama seneye artık. İsminizi müsaade etmediniz lakin...*” diye cevap verir. Kadın Bayram’a doğru dönüp etkileyici bir bakış ile “*Ayfer*” der. Ardından Bayram’ın kadının valizlerini Balkız’a taşıdığı ve bu sırada Bursa’nın yolunun üstü olduğu, kadını rahatlıkla oraya bırakacağını söylediği görülür. Bayram Ayfer’in valizlerini bagaja koyup arabaya biner, bu sırada Ayfer de ön koltuğa Bayram’ın yanına oturmuş, saçlarını düzeltmektedir. Bayram kendine hâkim olamaz, kadına sarılır ve onu öpmeye çalışır. Kadın ondan bir şekilde kurtulup kapıyı hızla açınca Balkız’ın kapısı yandaki araca vurur ve yamulur. Kadın bir an önce valizini alıp, Bayramdan kurtulma derdinde iken Bayram da kapının vurulmasına üzülmemekte ve kadınla tartışmaktadır. Bu sırada çevredekilerin bakışlarının altında ezilen Bayram valizi verir ve arabasına girer. Önem algısında toplumsal ve kültürel olarak itibar, yeterlilik, başarı ve etkinin nasıl betimlendiği önemlidir (Crocker ve Wolfe 2001, Sedikides ve ark. 2003). Burada Ayfer, Almanya’da BMW’de çalışan ve Mercedes sahibi olan biri ile tanıştığına sevinmiş, onun etkilemek istemiş ve onunla yolculuk etmeye karar vermiştir. Bayram’ın da Almanya’da çalışmasından (iş ve iş yerini doğru söylemese de) beklentisi budur. Ayfer’i etkileyecek kadar yeterli, etkili diğer bir ifade ile önemlidir. Bu düşünce ile Ayfer’e sarılmış ve onu öpmek istemiştir. Ayfer’in karşı çıkıp reddetmesi ve onu dışarda herkesin önünde azarlaması ve buna bağlı olarak oluşan ezici bakışların altında Bayram’ın oldukça büyük bir önem kaybı yaşadığı ifade edilebilir. Önem kazanmada hayranlığını takdir eden izleyici ya da izleyicilerin varlığı (Kruglanski ve ark. 2022) süreci olumlu yönde etkilerken; benzer şekilde izleyicilerin

varlığı oluşan önem kaybı hissini daha da arttırabilir. Bu nedenle Bayram çevredeki izleyicilerin önünde yaşadığı önem kaybindan kurtulmak için yine en önemli hissettiği yere, Balkız'ın şoför koltuğuna kaçmıştır.

Bayram vapurdan ayrılmış ve yoluna devam ederken, filmin 63. dakikasında *“Boşver sen Balkız, köyümüze varıyoruz artık. Biz bu kavgayı kazanmış sayılırız. Yaa! Kezban Hanım yol biter; sevda bitmez demişler.”* diye Balkız ile konuşmaktadır. Bu sırada Bayram'ın bir hayale daldığı görülür. Hayalinde Mercedes'yle köye giren Bayram'ı köylü davul ve zurna ile karşılamaktadır. Çocukluğunda köye gelen arabaların peşinden koştuğu gibi şimdi çocuklar da onun arabasını görünce koşturmuş gibi şimdi *“Geliyoo, geliyor Bayram geliyooooo”* diye bağırışmaktadırlar. Balkız ile kendisini bekleyen kalabalığın yanına gidip yavaşça ilerlerken köylülerinin ona *“Aferin sana Bayram”, “Yaşa be Bayram, nasıl da becerdin bu işi?”, “Köyümüzden de Mercedesli çıkacakmış demek”, “Köyün uğuru Bayram”, “Hepimizden yaman çıktın amcaoğlu”* şeklinde konuştuklarını amcasının ise *“Emeğim helal olsun yeğenim Bayram”* dediğini hayal etmektedir. Bu sırada gururla gülümseyen Bayram Kezban'ı görür gülümsemesi biraz daha artar ancak Kezban'dan sonra gördüğü kişi yüzündeki gülümsemenin donmasına neden olur çünkü İbrahim Bayram'a o kadar hüznü ve anlamlı bakmaktadır ki; Bu bakışlar, Bayram'ın hayalinde bile gülümsemesinin donup kalmasına neden olur. Kruglanski ve arkadaşları (2022) önem duygusunun, bireyin başkaları veya ait olduğu grubun üyeleri tarafından nasıl değerlendirildiğine ilişkin algısıyla belirlendiğini ifade eder. Burada Bayram Almanya'ya gidip çalışarak Balkız'ı aldığı için kendini önemli görmekte ve “kavgayı” kazandığını düşünmektedir. Buna bağlı olarak kurduğu hayalde kendi grubu olan köylüleri ve amcasından övgüler almaktadır, Kezban kendisine gülümsemektedir. Kendisini böyle överek ve takdir ederek karşılamaları, Amcasından helallik alması ve sevdiği kadının onu gülümseyerek kabul etmesi Bayram'ın önem algısında en üst noktalardan biridir. Bunların gerçekleşeceğini ve böylece önem algısında zirveye ulaşacağını hayal etmektedir ama keşke bir de İbrahim'e yaptığı haksızlık olmasaydı... Bu haksızlığın ortaya çıkması Bayram için büyük bir önem kaybı tehdidiydi.

Bir kamyonun sıçrattığı taş Balkız'ın camını çatlatınca, Bayram kamyon şoförüne camın parasını ödemesini söyler. Bu sırada şoföre vuracak gibi yumruğunu kaldırır. Sonraki sahnede bayramın yüzünde bir morluk olduğu görülür. Filmin 69. dakikasında Bayram yine kendi kendine konuşmaktadır. *“... Ne iş be! Sen çalış, et, yeme içme, şerefine bir Mercedes al, sonra da kimse takmasın ”* diye söylenerek tehlikeli bir şekilde Balkız'ı sürmektedir. Bu sırada acıktığını fark eder ve İnegöl'e köfte yemek için uğrar. Bir köftecinin önünde durur. Garsona *“Köfte çok bekler mi? Bak acelem var ona göre ha!”* der. Garson da *“Ocak sönmüştür abi istersen başka bir şey vereyim”* şeklinde cevap verir. Bayram ise *“E taa Almanyalardan geliyoruz birader bize de ocak söndü olur mu? Hadi git köfte yaptır...”* der. Ardından lokantada yemek yiyen müşterilere *“Kusura bakmayın benim Mercedes'i önünüze çektim ama çok duracak değilim”* diye seslenir. Oysa zaten o müşteriler önlerine bir Mercedes çekildiğini fark etmemişlerdir bile. Bayram, bu sırada o müşterilerin önündeki köfteleri görünce Arkadaşı İbrahim ile Ankara'da bir köfteci de yemek

yedikleri sahneyi hatırlar. Arkadaşı komşu köyün kalkındırma kooperatifine Almanya'ya gidebilmek için yazılmıştır. Ankara'ya bu işin sağlık muayenesine geldiğinde bir pazar yerinde Bayram ile karşılaşılırlar. Durumu Bayram'a anlatır. Bayram buradaki anısında o karşılaşmadaki yemek sahnesini hatırlamaktadır. Yemekte Bayram, İbrahim'e gönül rahatlığı ile gitmesini, raporu kendisinin takip ederek köye göndereceğini söyler. İbrahim buna çok sevinir. Oysaki Bayram bu Almanya'ya gidiş fırsatını kendine çevirmek için sinsi bir plan yapmıştır. İbrahim'e senin için yapacağım dediği iyilik de bu kötü planın ilk ayağıdır. Kruglanski ve ark. (2022) önem arayışının sadece önleyici nitelikte olmadığını teşvik edici de olduğunu ifade eder. Önem arayışını teşvik etmede kültür ve grup tipinin rolü etkilidir. Önem kazanma çabasındaki bireysel farklılıklar, muhtemelen ebeveynlik stilleri ve sosyalleşme süreçleri tarafından belirlenir. Bayram, burada arkadaşısı İbrahim'in Almanya'ya işçi olarak gitme fırsatını kendine çevirerek önem kazanma peşindedir. Bu önem kazanma çabası etik değildir. Bayram'ın etik olmayan bir şekilde davranması ise yetiştiği ortam ve aile içi süreçlere bağlanabilir. Diğer taraftan kendi kendi konuştuğu bölümde Mercedesli biri olarak fark edilmemesini, öneminin anlaşılmasını kendisinin kabul edemediği söylenebilir. Taa! Almanyalardan gelmiş biri olarak istediği geri çevrilemeyecek kadar önemli hissetmektedir Bayram. Tabi ki onun bal renkli bir Mercedes'le geldiğini görmeyen diğer müşterilere de bu geliş fark ettirilmelidir ki Bayram da onlara seslenerek “bunu” başarmıştır.

Filmin 77. dakikasında Bayram otoryolda ilerlemektedir, dengindeki raylarda ise bir tren vardır. Bayram hem tren ile yarışmakta hem de *“Küçükken hep bir oyuncak trenimin olmasını isterdim Balkız”* şeklinde Balkız ile konuşmaktadır. Bu sırada hızı da yüksektir. Hem arabayı kullanıp hem de etraftaki tarlalara baktığı sırada *“Bizim buraları pek sizin oralara benzemez Balkız”* diye iç sesi duyulur. Biraz sonra hafif bir yokuşa tırmanmaya başlar, yokuşun üst kısmında da etraftaki tarlaların birinden bir biçerdöver, ana yola çıkmaktadır. Bayram biçerdöveri son anda fark eder ve kornaya bassa da biçerdöver yola çıkar kendisi de direksiyon hâkimiyetini kaybeder ve Balkız tepeden aşağıya takla atarak uçar. Bayram, arabanın içinde baygın haldedir, yavaşça kendine gelir ve arabasının pert olduğunu görür arabadan çıkar ve biraz geriye çekilip, çaresizlik içinde çömelir ve Balkız'ın bu pert olmuş haline bakarak ağlar. O sırada bir anısını hatırlar. Anısında amcası yaşlı bir atı vurmaya götürmektedir. Bayram arkasında atı öldürmemesi için hem *“ne olursun yapma amca”* diye yalvarmakta hem de ağlamaktadır. Amcası ise *“kocamış atın ne faydası olur yeğenim? Kolay mı sanıyorsun hepimizi geçindirmek?”* demektedir. Sonra amcası atı vurur. Bayram ağlamaktadır. Sonra bir anda yola koşar. Biçerdöver çekip gitmiştir. Balkız'ın yanına döner, onu çalıştırmak için uğraşır. Sonunda çalıştırmayı başarır, yola çıkar ve köye doğru yoluna devam eder. Köyünün yol ayrımına geldiğinde, köyüne doğru verilen levhada Pessinus yazmaktadır. Buna şaşırır ama anlam veremez. Bayram küçükken tren sahibi olamayacak kadar hatta amcasının yanında ona ve ailesine yük olan bir çocuk olarak büyümüştür. Yaşadığı bu yoksunluğu geride bırakmış artık trenle yarışacak bir Mercedes'in sahibi olmuştur. Kendisini önemli hissetmektedir. Kazayı yaptıktan sonra

arabasını öyle görmek çaresiz ve yıkılmış hissettirir. Gariban ve yoksul başka bir ifade ile önemsiz hissettiği zamanları hatırlatır. Bu nedenle ağlamıştır. O kazaya rağmen Balkız'ın çalışması onu ayrıca sevindirmiştir hala köyüne, amcasına ve sevdiğine kazalı da olsa bir Mercedes sahibi olarak ulaşma şansı vardır. Köyünün adının yerinde anlayamadığı bir şey yazsa da bu şans hala vardır.

Bayram Poyrazköy yoluna saptıktan sonra bir çeşme başında durur ve su içer. Arabasından Mercedes amblemlili mavi bir gömlek çıkarır, giyer. Ardından gömleğinin üzerine açık mavi bir ceket giyip cebinden Kezban ve kendisi için aldığı nişan yüzüklerini çıkarıp bakar. O sırada bir koyun sürüsü çeşme başına gelir. Koyunların çobanı olan 14-15 yaşlarında bir çocuk Bayram'a "Merhaba, araban da ezilmiş iyice" der. Bayram ise "Yok önemli bir şey değil, sen buralı mısın?" diye sorar. Çoban, Çakmak Köyü'nden olduğunu söyler. Konuşma ilerlediğinde Bayram, çobandan Poyrazköy'ün tarihi eser alanı olarak kazıldığını, köydekilerin devlet tarafından başka bir köye taşındığını ve amcasının öldüğünü öğrenir. Çoban "Rüstem Amca öldü. Bir hafta oluyor. Son günde hep yeğenim gelene kadar dayanayım diyordu. Bayram'mış adı. Çekmiş Almanya'ya gitmiş. Bütün köyü de birbirine katmış" der. Bayram "Ee niye ki Almanya'ya gittiyse ne olmuş? O kadar giden var" dediğinde, çoban "Sen Poyrazköy'ünden İbrahim'i bilir misin? İşte o İbrahim Almanya'ya gitmek için Bayram'a itimat etmiş. Sağlık kağıdını sen al da bana köye gönder demiş. Bayram'ın yolladığı kâğıtta çürük çıkmış. İbrahim'in ailesi, çocukları perişan olmuş. Babası da bu dertten ölmüş" diye anlatır. Bayram öfkelenerek "İyi ama İbrahim sağlam çıkmadıysa, bunda Bayram'ın suçu neymiş?" diye sorar. Çoban "İbrahim Abi bundan bir süre önce Ankara'ya uğradığında olanı öğrenmiş. Meğer bu Bayram deyyus'u hastanenin adamına para yedirip sapsağlam İbrahim abiyi çürük göstermemiş mi? İşçi bulma kurumunda da bir dalavere çevirip kendisi İbrahim abinin yerini almış" der. Bayram iyice öfkelenerek "Yalan! İbrahim sağlam değildi" diye bağırır. Çoban ise "Haydi be! Sen nereden biliyorsun? İbrahim Abi durumu anlayınca doğruca bankaya gidip Bayram'ın yaptığını anlatmış." der. Bu sırada ekrana bankada bunları öğrenen Kezban'ın Bayram'a yönelik küfürsözler söylediği görüntüler gelir. Ardından çoban "Kimse Kezban Teyzemi susturamamış. Bankanın müdürü de hemen işine son vermiş." diye sözünü tamamlar. Bayram son derece kaygılı bir halde "Peki, bu Kezban nerede şimdi?" diye sorunca, çoban "Evlendi abi, öteden beri kendisini isteyen Ankaralı biri varmış. (Hafifçe gülerek) Şimdi de gebe" der ve geç olduğunu belirterek gider. Bayram duyduklarının etkisiyle çökmüş bir halde bakakalır. O sırada Bayram'ın gözünde bir anısı canlanır. Bu anıda Bayram çocuktur ve diğer çocuklar onu kovalayıp etrafını çevirerek Bayram'a hem taş atmakta hem de "Kedi boku Bayram." "Öksüz Bayram." diyerek onunla dalga geçmektedirler. Bayram onların ortasında yüzünü, gözünü, kafasını korumaya çalışmakta ve çaresizce durmaktadır. O sırada Kezban koşarak gelip onu korumaya çalışmakta ve "Yapmayın taş atmayın ona, yazık be, yapmayın!" diye diğer çocuklara bağırılmaktadır. Bayram onu seven ve koruyan Kezban'ı kaybettiğini anlamıştır. Bir süre sonra cebinden yüzük kutusunu çıkartıp fırlatır. Ardından yıkılmış bir vaziyette pert olmuş haldeki Mercedes'ine biner. Yavaşça Pessinus'a doğru yol alır. Filmin son sahnesinde Balkız'ın

içinde Bayram, hemen yanında Pessinus kazı alanı diğer bir ifade ile eski köyü, bir dört yol ağzında durmaktadır. Nereye gideceğini bilmeden ruhen pert olmuş Bayram, motoru çalışır haldeki fiziken pert olmuş Balkız'ın içindedir. Rousseau amour proprenin gelişir gelişmez daima çocuğun oyunlarında olduğunu belirtir. Çocuk asla başkalarını kendisine dönmeden ve kendini onlarla karşılaştırmadan gözlemlemez (Chazan 1993). Bayram'ın diğer çocukların içinde kendisini oldukça önemsiz gördüğü söylenebilir. Öksüz olması, yoksulluğu, Kezban'dan başka onu savunacak kimsesinin olmaması onun önemsizlik hissini derinleştirmektedir. Kruglanski ve arkadaşları (2009) önemsizlik duygusunun, kişinin toplumdaki önemini geri kazanmak için eylem talep eden ve hoş olmayan bir duygu olduğunu belirtir. Toplumsal hayattaki varlığını yeniden kazanma isteği bireyin kişisel önem arayışını tetikler (Milla ve ark. 2019). Bayram önemsizlik hissinden kurtulmak önce Ankara'ya çalışmaya gitmiştir. Ardından karşısına önem kazanmak için çok da etik olmayan bir fırsat çıkmıştır. Etik olmadığını bilerek, arkadaşı İbrahim'in hakkını yemiş ve Almanya'ya gitmiştir. Beklemediği bir şekilde yaptığı dalaverenin öğrenilmesi bütün önem algısını darma duman etmiştir. Kezban'ı kaybettiğini öğrendiğinde ise önem hissini dibe çöktüğü söylenebilir. Önemi iyice ortaya çıkarmak için giydiği Mercedes amblemlili gömleğin, Almanya'da çalışıyor olmasının ve hatta Balkız'ın bile şu an yaşadığı önem kaybında yeterince onarıcı etkisi bulunmamaktadır. Bayram filmin son sahnesinde önem hissi alt üst olmuş bir halde yine de en önemli hissettiği yer olan Balkız'ın sürücü koltuğundadır. Yaşadığı derin önem kaybının onu yeni önem arayışlarına yönlendireceği söylenebilir.

Tartışma

Psikoloji bilminde sinema eserlerinden terapi ve öğretim materyali olarak iki farklı alanda yararlanır. Bir çok terapi yaklaşımının temel kavramları ve süreci sinema sayesinde öğretilip somutlaştırılabilir (Derin ve Voltan Acar 2016). Bazı psikolojik rahatsızlıkların veya üzerinde yeni tartışmaların gerçekleştirildiği kavramların anlaşılması ve somutlaştırılmasında filmlerin önemi vurgulanır (Morsünbül 2015, Yam 2021). Boyacı ve İlhan (2016) derslerde psikoloji kuramlarına ilişkin somut birer örnek sunulması için filmlerin kullanılması ve bu yolla ilgili konuların daha iyi anlaşılabilirliğini belirtir. Yazarlar, danışanların kendi problemlerine daha farklı açılardan bakabilmelerine yardımcı olmak için filmlerin kullanılmasını tavsiye ederler. Bu çalışmada da Kruglanski ve arkadaşları (2022) tarafından geliştirilerek, ayrıntıları ortaya konulan Önem Arayışı Kuramı ve bu kuramın kavramları "Sarı Mercedes" filminin analizi ile somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda öncelikle önem arayışı, önem kaybı, önem kaybı tehdidi, önem kazanma fırsatı gibi kavramlar açıklanmıştır. Ardından neden bu filmin tercih edildiği ifade edilmeye çalışılarak analiz kısmına geçilmiştir.

Sarı Mercedes filminin ana karakteri, amcasının yanında büyüyen, öksüz Bayram'dır. Bayram'ın çocukluğu hem öksüzlüğün hem de yoksulluğun içinde, amcasının yanında bir sığıntı olarak köyde geçmiştir. Ayrıca diğer çocukların onu hor gördükleri ve küçümsedikleri filmde görülen bir diğer

gerçektir. Özetle Bayram'ın çocukluğunda derin bir önemsizlik hissi yaşadığı söylenebilir. Kruglanski ve arkadaşları (2014), insanların kendilerini başkalarının gözünde önemli, değerli ve saygın hissetmeye ilişkin temel bir gereksinimi olduğunu belirtir. Elbette Bayram'ın da böyle bir gereksinimi vardır. Bu nedenle çalışabileceğini, kendi hayatını kazanabileceğini, bu yolla önemliliğini ortaya koyabileceğini hissettiği an, gizlice şehre iş bulmaya gitmiştir. *Amour propre*, kişiyi herkesten daha fazla kendine önem vermeye yöneltir, insanların kendilerine ve başkalarına yönelik gerçekleştirdikleri tüm incinmelere ilham veren ve gerçek onur kaynağı olan bir duygu (Chazan 1993) olarak ifade edilir. Bayram önem kazanmak, onurlu hissetmek için çalışmaya gider. O, Ankara'da çalışırken istediği hayata ulaşamamıştır. İsteddiği önemi elde edememiştir. İşte burada karşısına diğerini incitecek nitelikte ve onursuz da olsa bir fırsat çıkar. Köyünden arkadaşı İbrahim'in Almanya'ya gitme fırsatını, İbrahim'i kandırarak ve kilit roldeki kişiye para yedirerek, elde etmiştir. Artık Almanya'dadır. Çalışır, yemez içmez parasını biriktirir. Kendini önemli hissedeceği davranışlardan birini, bal renkli bir Mercedes alarak gerçekleştirir. Artık kendi gözünde önemlidir. Bireysel önem arayışında kendi grubunun onayını almak da elzemdir. Bu nedenle köyüne gitmek amcasına, çocukluktan beri âşık olduğu kadına ve köyündekilere ne kadar önemli olduğunu gösterme ve onların gözünde de önemli olma peşindedir. Bunun için Balkız'ı ile köyüne gelmek için yola çıkar.

Bayram ve Balkız'ın başına yolda birçok şey gelir. Balkız'ın Mercedes yıldızı çalınır, arka stop lambası kırılır. Bayram bunlara bile üzülürken, bu halde köye gideceği için esef duyarken; bir de kaza geçirirler. Balkız motoru çalışan bir hurda halini almıştır. Bayram yine de vazgeçmez. Yolculuğa bu şekilde devam eder. Nasılsa Balkız çalışmaktadır, bu halde de önemli hissetmektedir. Köyüne yaklaştığında önem kaybının zirvesi diye nitelenebilecek haberleri alır. Derin bir önem kaybı ile köyüne gitmiştir ama sadece yakınına kadar çünkü artık köyü bile yerinde yoktur. Filmin sonunda Bayram'ın bir dört yol ağzında durup bekliyor olması, onun yeni önem arayışları için yola çıkacağı şeklinde yorumlanabilir çünkü önem kaybı rahatsız edici bir duygudur, bireyi yeni davranışlara ve önem arayışlarına güdüler.

Sonuç

Önem arayışı, her bireyin davranışlarını şekillendiren etkin bir güdüdür. Onurlu davranışların olduğu kadar onursuz davranışların ve sonuçların da nedeninde önem arayışına rastlanabilir. Önceki zamanlardan beri devam edip gelen önemsizlik duygusu veya ortaya çıkan bir önem kaybı bireyi önem arayışına yönlendirebileceği gibi mevcut önemini kaybetmeye ilişkin tehdit de bireyi önem arayışına yönlendirir. Önem arayışını teşvik eden bir diğer faktör de içinde bulunulan anda ortaya çıkan bir önem kazanma fırsatıdır. Birey hem kendi gözünde hem de kendisi için önemli olanlardan başlamak üzere diğerlerinin gözünde önemli algılanmak için bu fırsatı kaçırmak istemez. İşte bu nedenlerle Sarı Mercedes filminin başkahramanı Bayram Ünal'ın yaşadıkları önem arayışı ve önem arayışına ilişkin diğer kavramların somutlaştırılması için katkı

sağlayabileceği düşünülerek bu eser incelenmiştir. Bu inceleme ile alanyazına katkı sağlamaya çalışılmıştır. Araştırmacılar önem arayışı kavramını göç ve göçmenlik olgusu, saldırganlık, şiddet, antisosyal davranışlar, bağımlılıklar, riskli davranışlar, öğrencilerde okul başarısı ya da başarısızlığı, okul ve sınıfa uyum, okul terki gibi konularla birlikte inceleyebilirler. Bunun yanında siyasi yönelimler, taraftarlık olgusu, romantik ilişkiler ve evlilik ilişkilerinde; ayrılık ve boşanmalarda önem arayışı süreci araştırılabilir. Psikologlar, psikolojik danışmanlar ve psikiyatri uzmanları danışanlarının önem arayışlarını, önem kayıplarını veya yaşadıkları önem kaybı tehditlerini onlarla birlikte inceleyerek, danışanlarının problemlerinin çözümüne katkı sağlayabilirler.

Kaynaklar

- Acar T, Voltan Acar NH (2013) Babam ve Oğlum filminin çok kuşaklı/kuşaklararası aile terapisi'nin temel kavramları açısından değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13:37-53.
- Arastaman, G, Fidan İÖ, Fidan T (2018) Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik: Kuramsal bir inceleme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15:37-75.
- Bloom MM (2004) Palestinian suicide bombing: Public support, market share and outbidding. *Polit Sci Q*, 119:61-88.
- Boyacı M, İlhan T (2016) Bilişsel davranışçı terapi yaklaşımının film analizi yöntemiyle incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12:734-746.
- Chazan P (1993) Rousseau as a psycho-social moralist: the distinction between amour de soi and amour-propre. *Philosophy History Quarterly*, 10:341-354.
- Cherif S (2019) Sinemada psikoterapi tedavisi (Doktora tezi). İstanbul, Marmara Üniversitesi.
- Crocker J, Park LE (2004) The costly pursuit of self-esteem. *Psychol Bull*, 130:392-414.
- Crocker J, Wolfe CT (2001) Contingencies of self-worth. *Psychol Rev*, 108:593-623. doi:10.1037/0033-295X.108.3.593
- Çağ P, Voltan Acar N (2015) A view of the symbolic-experiential family therapy of Carl Whitaker through movie analysis. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 15:575-586.
- Dent NJ, O'Hagan T (1999) Rousseau on "amour-propre". *Proceedings of the Aristotelian Society*, 99: 91-107.
- Derin S, Yıldız EÇ (2018) An Adlerian analysis of "The kid" movie. *Eğitim ve Bilim*, 43:317-335.
- Derin S, Voltan Acar N (2016) Analitik terapi bağlamında film analizi: Tehlikeli ilişki. *Journal of International Social Research*, 9:449-460.
- Dugas M, Bélanger JJ, Moyano M, Schumpe BM, Kruglanski AW, Gelfand MJ et al. (2016) The Quest for significance motivates self-sacrifice. *Motiv Sci*, 2:15-32.
- Dugas M, Kruglanski AW (2014) The quest for significance model of radicalization: Implications for the management of terrorist detainees. *Behav Sci Law*, 32:423-439.
- Elliott G, Kao S, Grant AM (2004) Mattering: Empirical validation of a social-psychological concept. *Self and Identity*, 3:339-354.
- Eronat K (2005) Adalet Ağaoğlu'nun 'Fikrimin İnce Güli' adlı romanının incelenmesi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 53:93-106.
- Gençoğlu C (2019) Türk sinemasında psikolojik danışma/psikoterapi algısı. *Social Sciences*, 14:2203-2224.

- Hall CM (2006) Adolescents exposed to domestic violence: The development of a treatment manual. Alliant International University, San Francisco Bay. [https://www.proquest.com/docview/304912416? \(05.03.2022'de ulaşıldı\).](https://www.proquest.com/docview/304912416? (05.03.2022'de ulaşıldı).)
- Higgins ET (2012) Beyond Pleasure And Pain: How Motivation Works. Oxford University Press.
- Hesley JW, Hesley JG (1998) Rent Two Films And Let's Talk In The Morning: Using Popular Movies İn Psychotherapy. New York: Wiley.
- Jasko K, Webber D, Kruglanski AW, Gelfand M, Taufiqurrohman M, Hettiarachchi M et al. (2020) Social context moderates the effects of quest for significance on violent extremism. *J Pers Soc Psychol*, 118:1165-1187.
- Kaya T (2018) Filmlerde Türkiye'den Almanya'ya işgücü göçü: Son bölüm. *LOJİ*, 1:101-121.
- Kıral B (2020) Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8:170-189.
- Koçak S (2016) Türkiye'den Almanya'ya işçi göçünün Türk sinemasına yansması. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 24:173-192.
- Kolodny N (2010) Which relationships justify partiality? The case of parents and children. *Philos Public Aff*, 38:37-75.
- Kruglanski AW, Bélanger JJ, Gelfand M, Gunaratna R, Hettiarachchi M, Sharvit K et al. (2013) Terrorism-a (self) love story: Redirecting the significance quest can end violence. *Am Psychol*, 68:559-575.
- Kruglanski AW, Bertelsen P (2020) Life psychology and significance quest: a complementary approach to violent extremism and counter-radicalisation. *Journal Of Policing, Intelligence And Counter Terrorism*, 15:1-22.
- Kruglanski AW, Chen X, Dechesne M, Fishman S, Orehek E (2009) Fully committed: Suicide bombers' motivation and the quest for personal significance. *Polit Psychol*, 30:331-357.
- Kruglanski AW, Ellenberg M (2020) The quest for personal significance and ideological violence. *AJOB Neurosci*, 11:285-287.
- Kruglanski AW, Gelfand MJ, Bélanger JJ, Hetiarachchi M, Gunaratna R (2015) Significance Quest Theory As The Driver Of Radicalization Towards Terrorism. In *Resilience and Resolve: Communities Against Terrorism* (Eds J Jerard & SM Nasi):17-30. London, Imperial College Press.
- Kruglanski AW, Gelfand MJ, Belanger JJ, Sheveland A, Hetiarachchi M, Gunarata R (2014) The psychology of radicalization and deradicalization: How significance quest impacts violent extremism? *Advances in Political Psychology*, 35:69-94.
- Kruglanski AW, Jasko K, Chernikova M, Dugas M, Webber D (2018) To the fringe and back: violent extremism and the psychology of deviance. In *The Motivated Mind*:344-366. London, Routledge.
- Kruglanski AW, Jasko K, Webber D, Chernikova M, Molinario E (2018) The making of violent extremists. *Rev Gen Psychol*, 22:107-120.
- Kruglanski AW, Molinario E, Jasko K, Webber D, Leander NP, Pierro A (2022) Significance-quest theory. *Perspect Psychol Sci*, 17:1050-1071.
- Kruglanski AW, Orehek E (2011) The role of the quest for personal significance in motivating terrorism. In *The Psychology of Social Conflict And Aggression* (Eds JP Forgas, AW Kruglanski& KD Williams):153-164. New York, NY, Psychology Press.
- Koçak S (2016) Türkiye'den Almanya'ya işçi göçünün Türk sinemasına yansması. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 24:173-192.
- Mehriam SB (2018) Nitel Araştırma. (Çev. Ed. S. Turan). Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Milla MN, Putra IE, Umam AN (2019) Stories from jihadists: Significance, identity, and radicalization through the call for jihad. *Peace Confl*, 25:111-121.
- Morsünbül Ü (2015) Analyzing Honey (Bal), Milk (Süt) and Egg (Yumurta) movies in terms of Erikson's theory of psychosocial development. *Elementary Education Online*, 14:181-187.
- Nadir U (2013) Aile danışmanlığı eğitimlerinde popüler filmlerin kullanımı ve yapısal aile terapisi kuramı ile Dalgaların Prensi filminin analizi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24:129-144.
- Özpay O (2017) Bir toplumsal dönüşüm unsuru olarak ulaşım araçlarının Türk sinemasındaki yansmaları. *Journal of World of Turks*, 9:217-236.
- Pusat EH (2021) Türkiye'den Almanya'ya işçi göçünün, 1960 sonrası Türk sinemasına yansmaları. *Social Sciences Research Journal*, 10:631-638.
- Sağiroğlu B (2015) 1960lı yıllar Türk öykücülüğünde sinema dili ve anlatım teknikleri (Uzmanlık tezi). Nevşehir, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Sak R, Şahin Sak İT, Şendil Ö, Nas E (2021) Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4:227-256.
- Sakızcıoğlu S, Voltan Acar N (2016) Uzak Film'in varoluşçu terapinin temel kavramları açısından değerlendirilmesi. *Journal of International Social Research*, 9:1288-1298.
- Schneider I (1987) The theory and practice of movie psychiatry. *Am J Psychiatry*, 144:996-1002.
- Schulenberg SE (2003) Psychotherapy and movies: On using films in clinical practice. *J Contemp Psychother*, 33:35-48.
- Schumpe BM, Bélanger JJ, Moyano M, Nisa CF (2020) The role of sensation seeking in political violence: An extension of the Significance Quest Theory. *J Pers Soc Psychol*, 118:743-761.
- Sedikides C, Gaertner L, Toguchi Y (2003) Pancultural selfenhancement. *J Pers Soc Psychol*, 84:60-79.
- Sharp C, Smith, JV, Cole A (2002) Cinematherapy: Metaphorically promoting therapeutic change. *Couns Psychol Q*, 15:269-276.
- Sprinzak E (2001) The lone gunman: The global war on terrorism faces a new brand of enemy. *Foreign Policy*, 1127:72-73.
- Sümer Ü (2021) Anlatıbilimi açısından roman ve sinema etkileşimine bir örnek: Fikrimin İnce Gülü ve Sarı Mercedes (Uzmanlık tezi). İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi.
- Şenol-Durak E, Fışıloğlu H (2007) Film analizi yöntemi ile Virginia Satir aile terapisi yaklaşımına bir bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 10:43-62.
- Tan C (2021) Adalet Ağaoglu'nun Fikrimin İnce Gülü'nde aşaiğlık duygusundan yabancılaşmaya. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 61:689-707.
- Tümlü GÜ, Voltan Acar N (2014) "İssız Adam" filminin gerçeklik terapisine dayalı incelenmesi. *İnsan ve İnsan*, 1:62-73.
- Yam FC (2021) Uyumsuz hayal kurma kavramının film analizi yöntemiyle incelenmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13:27-39.
- Walker I, Smith HJ (2002) Fifty years of relative deprivation research. In *Relative Deprivation Theory: Specification, Development, And Integration*: 1-9. Cambridge Univeristy Press.
- Webber D, Klein K, Kruglanski AW, Brizi A, Merari A (2017) Divergent paths to martyrdom and significance among suicide attackers. *Terrorism And Political Violence*, 29:852-874.
- Yıldırım A, Şimşek H (1999) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Zengin E (2019) Transaksiyonel analiz ego durumlarının iletişime etkisi bağlamında "ters yüz" filminin analizi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6:30-51.